

ארגון רבני צהר

מועצת הרבנים

רחוב המלאכה 1
לוד 71520
טל. 0523286269
פקס. 08-9152280

office@tzohar.org.il
www.tzohar.org.il

- הרב דוד סתיו - יו"ר
- הרב אלישע אבינר
- הרב דוד אסולין
- הרב אליהו בירנבוים
- הרב יהושע בן-מאיר
- הרב בנייה ברונר
- הרב יהודה ברנדס
- הרב נריה גוסל
- הרב ברוך ניני
- הרב אבי ניסר
- הרב יהודה גלעד
- הרב אוריאל גנזל
- הרב שמואל דוד
- הרב ראובן הילר
- הרב רא"ם הכהן
- הרב זאב ויטמן
- הרב יהושע ויצמן
- הרב אייל ורד
- הרב יעקב ורהפטיג
- הרב אהרון כץ
- הרב בני לאו
- הרב צחי להמן
- הרב יעקב מדן
- הרב יעקב מרגלית
- הרב חיים נבון
- הרב מאיר נהוראי
- הרב ישראל סמט
- הרב רפי פוירשטיין
- הרב גדעון פרל
- הרב אלישיב קנהל
- הרב אבי רונצקי
- הרב שלמה ריסקין
- הרב יוסי שטרן
- הרב דניאל שילה
- הרב יצחק שילת
- הרב אליעזר שנקולבסקי
- הרב אלי שנוולד
- הרב שמואל שפירא
- הרב יובל שרלו

החלטות מועצת רבני צהר

בעניין מעמדו ההלכתי של החירש ושילובו בקהילה דתית

- א. הדעה הרווחת בדברי חז"ל היא שחרש שאינו שומע ואינו מדבר דינו כמי שאינו בן דעת, ולכן אינו חייב במצוות ואינו כשיר לביצוע פעולות משפטיות,¹ ואילו חירש מדבר הוא כבן דעת לכל דבר.
- ב. חירש השומע בעזרת מכשיר שמיעה או שתל קוכליארי הרי הוא כשומע לכל דבר.²
- ג. בדורות האחרונים, עם התפתחות הטיפול בחירשים ושילובם בחברה, דנו הרבה מן הפוסקים בעניינים של מי שהם בגדר "חירשים" מן הבחינה הפורמלית, אך הם מתפקדים כבני דעת לכל דבר ועניין, ורובם מסכימים³ כי מי שחירש שהוא מדבר יצא מגדר חירש הנזכר בהלכה. מרבית החירשים בימינו נכללים בהגדרה הזאת.⁴

¹ משנה: ראש השנה ג, ח; תרומה א, ב; יבמות יד, א; בבא קמא ו, ד; שם ח, ד ועוד.

² עיין באיגרות משה, אבן העזר, חלק ג, סימן לג; מנחת שלמה, חלק א, סימן ט; ישכיל עבדי, חלק ז, אבן העזר, סימן יז. כל אלה סוברים כי הואיל ואין כאן שמיעה טבעית, אין החירש בגדר מי ששומע. פוסקים אחרים חולקים עליהם: שו"ת קול גדול (סי' נ דף כה ע"ב); הלכות קטנות, חלק ב, סימן מה; פרי חדש, אבן העזר, סימן קכא, סעיף ו; שו"ת מנחת אלעזר, חלק ב, סימן עב; הרב קוק, אורח משפט, סימן מח; הרב צבי פסח פרנק, הובא בשו"ת מנחת יצחק, חלק ב, סימן קיג וגם במקראי קודש, פורים, סימן יא; שו"ת שבט הלוי, חלק ח, סימן רעח; יביע אומר, חלק ז, אורח חיים, סימן יח; אבן העזר, חלק ז, סימן יז. ויש לציין שלעניין תקיעת שופר, החמירו הרב צבי פסח פרנק והרב קוק, מפני שמי ששומע קול הברה לא יצא. בעניין מי שיש לו התקן קוכליארי, הרב נחום אליעזר רבינוביץ' סובר שהוא עדיף ממי ששומע על ידי מכשיר. ראה תחומין לא, עמ' 27-32.

³ שו"ת דברי חיים מצאנז, אבן העזר, חב סימן ע"ב, ר' עזריאל הילדסהיימר, מילואים, סימן נח; איגרות משה, יורה דעה, חלק ד, סימן מט; מנחת שלמה, חלק א, סימן לד; יתווה דעת, חלק ב, סימן ו. לעומת זאת, מהר"ם שיק, אבן העזר, סימן עט, הסתפק בזה. וראה דברי הרב אשר וייס באתר:

<http://tvunah.org/2013/08/15/%D7%A7%D7%99%D7%93%D7%95%D7%A9%D7%99-%D7%97%D7%A8%D7%A9/>

"ואי בידי תליא היה נראה דכל הפוסקים הנ"ל דיברו בזמנם שרוב החרשים אכן כשוטים אכן כשוטים היו ורק מעטים אחד בעיר ושנים במשפחה הצליחו להתגבר על מגבלתם ולהגיע לדעת שלימה. אבל בזמנינו שרובם המכריע מגיע לדעת שלימה והם מתפקדים כאחד האדם אם ע"י שפת הסימנים ואם ע"י קריאת שפתיים, דינם כפקחים גמורים. וברושלים עיה"ק זכינו שיש כולל אברכים שכולם חרשים אילמים והם לומדים סוגיות הש"ס בעיון ובהבנה, וכמה רחוק לומר שדינם כשוטים".

אמנם הרב וייס כותב שיש להחמיר ולדון את החרש כספק בן דעת, אלא שיש לומר שכתב את דבריו ביחס לחירשים בדור הקודם, ולא ביחס לחירשים בני זמננו, כפי שאנו מציעים להבחין ביניהם להלן, הערה 4.

⁴ הפוסקים מבחינים בין שתי רמות של יכולת תקשורת של חירשים. ראה למשל מחלק במנחת שלמה (שם): "נראה שאם הוא מדבר באופן כזה שסתם בני אדם יכולים להבין כוונתו אף אם תנועות השפתיים הן שונות משל כל אדם אפי"ה [אפילו הכי] מסתבר דשפיר חשיב כמדבר ואינו שומע שדינו כפקח לכל דבר, אך אם רק האנשים שרגילים לדבר אתו יודעים ומבינים כוונתו ולא אחרים אינני יודע להכריע אם חשיב כמדבר או לא". וכיוצא בזה גם באגרות משה (שם): "כידוע חרש שיכול באמת לדבר, דזה הוי כשמדבר מילים שמוכנות בקל, אינו נחשב כחרש לדינא... אבל חרש שאינו יכול לדבר מילים שיהיו מובנים לרוב אנשים נחשב כחרש, אף אם יכול לדבר ע"י ידיו או בכתיבה". ויש לדון מהי הגדרת "מילים שמוכנות בקל" לדעתו.

ארגון רבני צהר

מועצת הרבנים

רחוב המלאכה 1
לוד 71520
טל. 0523286269
פקס. 08-9152280

office@tzohar.org.il
www.tzohar.org.il

- הרב דוד סתיו - יו"ר
- הרב אלישע אבינר
- הרב דוד אסולין
- הרב אליהו בירנבוים
- הרב יהושע בן-מאיר
- הרב בנייה ברונר
- הרב יהודה ברנדס
- הרב נריה גוסל
- הרב ברוך גיני
- הרב אבי ניסר
- הרב יהודה גלעד
- הרב אוריאל גנזל
- הרב שמואל דוד
- הרב ראובן הילר
- הרב רא"ם הכהן
- הרב זאב ויטמן
- הרב יהושע ויצמן
- הרב אייל ורד
- הרב יעקב ורהפטיג
- הרב אהרון כץ
- הרב בני לאו
- הרב צחי להמן
- הרב יעקב סדן
- הרב יעקב סרגלית
- הרב חיים נבון
- הרב מאיר נהוראי
- הרב ישראל סמט
- הרב רפי פוירשטיין
- הרב גדעון פרל
- הרב אלישיב קנהל
- הרב אבי רונצקי
- הרב שלמה ריסקין
- הרב יוסי שטרן
- הרב דניאל שילה
- הרב יצחק שילת
- הרב אליעזר שנקולבסקי
- הרב אלי שנוולד
- הרב שמואל שפירא
- הרב יובל שרלו

ד. הלכה למעשה, לדעת מועצת רבני צהר, דינם של רובם המכריע של החירשים בימינו כדין פיקחים לכל דבר. הכרעה זו נובעת בעיקרה מן השיקולים ההלכתיים הבאים:

1. נימוקיהם כבדי המשקל של הפוסקים הסוברים שדין חירש בן דעת בימינו כדין כל אדם השומע.
 2. מרבית השאלות הנוגעות למעמדו ההלכתי של החירש קשורות לדינים מדרבנן, ובדינים מדרבנן הכלל הוא: "ספיקא דרבנן - לקולא".⁵
 3. גדול כבוד הבריות, שהוא דוחה את לא תעשה שבתורה באיסורים מדרבנן.⁶ וראוי לציין כי גם אם בעבר טיעון זה לא היה משמעותי, בימינו, שרוב החירשים הם בני דעת ומתקבלים כשווים בין שווים בחברה, ודאי שיהא זה בגדר ביזוי לחירשים אם רק בבית הכנסת יורע מעמדם.
 4. החובה ההלכתית המוטלת על כל אחד ואחד מאתנו לקרב כל מי שהוא יהודי לעבודת ה'.⁷
- ה. באשר לעניין ברכת האירוסין והנישואין, גם חירש שאינו שומע כלל ואינו מדבר באופן ברור ומוכן לבריות, חייב לברך אותן.⁸ כמו כן, יש לכתוב לחירש מסוג זה כתובה רגילה, ולא כתובת חרש.⁹

עקב כל מה שאמרנו לעיל, ובהתאם לעקרונות האלה, לדעת מועצת רבני צהר:

א. מי ששומע בעזרת מכשירים או התקן קוכליארי הוא בגדר בן חיוב לכל דבר: מצטרף למניין, יכול להיות חזן, ויכול לצאת ידי חובתו בשמיעת קריאת המגילה, בקידוש, בהבדלה ובשאר ברכות.

כיום, מרבית החירשים המשתמשים בשפת הסימנים לומדים את השפה כדי להבין את דברי מי שמדבר אליהם, אולם הם מדברים לאחריים לא רק בשפת הסימנים, אלא גם דיבור שגם אדם שאינו רגיל במיוחד לדבר אתם יכול להבין, והם נחשבים למעשה כמי שיכולים לדבר, ועל כן דינם כפיקחים לכל דבר, והפוסקים התלבטו רק בשאלת מעמד החירשים שבדור הקודם, שלמדו רק את שפת הסימנים, אך לא שיפרו את יכולת הדיבור בפייהם.

עוד יש לציין שגם בנוגע לחירשים עילגים ביותר, שמרבית בני האדם אינם יכולים להבין אותם, יש מי שסוברים שאם הם משמיעים הברות של דיבור ומשתמשים בשפת הסימנים, יש מקום לדון אותם כדין פיקחים, לכל הפחות לעניינים מדרבנן ולעניין צירופם למניין. ראה שו"ת נחלת בנימין האומר לעניין צירוף חירש למניין (אורח חיים סימן לא) לעניין צירופו למניין, כיוון שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מועיל בדרבנן ובצירוף דברי הפרי מגדים בפתיחה הכוללת (בס"ק א) ושיבת ציון (סימן ד), שגם חירש ושוטה קלסיים הם בני מצוות, אף על פי שאינם בני דעה וכן סבור נקט גם יחוה דעת (שם), אלא שלמעשה כתב שראוי לא לעשות חזרת הש"ץ במקרה של צירוף חירש שכזה למנין, אלא שיאמר הש"ץ בקול רם את התפילה עם הקדושה, כדי שלא להיכנס לספק ברכה לבטלה.

⁵ ביצה ג ע"ב.

⁶ ברכות יט ע"ב.

⁷ "ומאן תנא דחייש לאיבה? רבי יוסי היא. דתניא. אמר רבי יוסי: מפני מה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה? כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו, ושורף פרה אדומה לעצמו" (חגיגה כב ע"א).

⁸ לעניין ברכת אירוסין במי שהוא חירש שאינו מדבר, נכתב ביביע אומר ובאיגרות משה שלא לברך (יביע אומר, אבן העזר, חלק ז, סימן יז; איגרות משה, אבן העזר, סימן פז), אולם פוסקים אחרים כתבו לברך, משום שהיא ברכת השבת. ראה: מוהרא"ל צינץ, טיב קידושין, אבן העזר, סימן לד, ס"ק ב, על פי ר' עקיבא איגר, יורה דעה, סימן א, ס"ק יז; שבט הלוי, חלק ח, סימן רעז. וכן הורה הרב יעקב אריאל שליט"א, בצירוף העובדה שמצד עצמו הוא בן דעת, ומניעתו מן הברכה היא פגיעה בכבוד הבריות. ראה מאמרו "נישואי חרש בזמננו", תחומין לה עמ' 257-259. לעניין ברכת הנישואין, רוב הפוסקים סוברים שמותר לברך אותה. וכן כתבו יביע אומר ואגרות משה שם.

⁹ יבמות קיג ע"א; שולחן ערוך אבן העזר סז, י - שמעיקר הדין אין צורך בכתובה כלל. לדעת הריטב"א, כתובה שכתב אותה חירש אינה שווה כלום, אך יש להניח שמדובר על חירש בזמננו, ש"אין מעשה חרשים כלום בחוב ובמשאו ומתן" (ריטב"א, יבמות שם, ד"ה אילו). אך בימינו, שכל התחייבות של חירש תקפה, הכתובה מועילה. וכן הורה הרב יעקב אריאל שליט"א בצירוף הטענה שאינו גרוע מבן נח, שמותר לו לכתוב כתובה ושאר חריות אישית עדיפה על אחריות בית דין, וכדי להימנע מפגיעה בכבוד הבריות. ראה מאמרו "נישואי חרש בזמננו", תחומין לה, עמ' 260-261. זאת בניגוד לדעת שו"ת ישכיל עבדי, צריך בית דין לכתוב כתובת חירש (ישכיל עבדי, חלק ז, אבן העזר, סימן ז).

ארגון רבני צהר

מועצת הרבנים

רחוב המלאכה 1
לוד 71520
טל. 0523286269
פקס. 08-9152288

office@tzohar.org.il
www.tzohar.org.il

הרב דוד סתיו - יו"ר
הרב אלישע אבינר
הרב דוד אסולין
הרב אליהו בירנבוים
הרב יהושע בן-מאיר
הרב בניהו ברונר
הרב יהודה ברנדס
הרב נריה גוסל
הרב ברוך ניני
הרב אבי ניסר
הרב יהודה גלעד
הרב אוריאל גנזל
הרב שמאל דוד
הרב ראובן הילר
הרב רא"ם הכהן
הרב זאב ויטמן
הרב יהושע ויצמן
הרב אייל ורד
הרב יעקב ורהפטיג
הרב אהרון כץ
הרב בני לאו
הרב צחי להמן
הרב יעקב מדין
הרב יעקב מרגלית
הרב חיים נבון
הרב מאיר נהוראי
הרב ישראל סמט
הרב רפי פוירשטיין
הרב גדעון פרל
הרב אלישיב קנהל
הרב אבי רונצקי
הרב שלמה ריסקין
הרב יוסי שטרן
הרב דניאל שילה
הרב יצחק שילת
הרב אליעזר שנקולבסקי
הרב אלי שנוולד
הרב שמואל שפירא
הרב יובל שרלו

- ב. חירש בימינו שלמד להביע את עצמו על ידי שילוב הברות קולות וסימנים נחשב כפיקח לכל דבר, ולכן יכול להצטרף למניין, לעלות לתורה או להיות עד בקידושין. זהו מצבם של מרבית החירשים בימינו.
- ג. הרב המקדש צריך לברך ברכת אירוסין וברכת נישואין בדרך הרגילה בחופתם של בני זוג חירשים המתפקדים באופן מלא, גם אם אינם שומעים ואינם מדברים באופן המובן למרבית הבריות.
- ד. כתובת חירש בימינו המתפקד באופן מלא זהה לכתובת מי ששומע, גם אם אינו שומע ואינו מדבר באופן המובן למרבית הבריות.
- ה. יש לתור אחר אפשרויות נרחבות להנגשת שיעורי התורה גם ללקויי שמיעה, כגון על ידי הקפדה שהרב המדבר יראה לכלל הציבור כדי לאפשר למי זקוק לכך לקרוא את מה שהוא מבטא בשפתיו, לאפשר למתורגמנים לשפת הסימנים להיכנס לכל מקום שניתן, ולהתיר להשתמש במכשירי FM ועוד.

